

Introduktion

*Tobias Kammergaard, Esben Houborg,
Jonas Strandholdt Bach & Morgan Bancroft*

Byen og rusmidler er forbundet på mangfoldige måder. Alkohol og stoffer indgår som vigtige elementer i forskellige former for urban socialitet og kultur og er tæt forbundet med livet i byen. Derfor indgår alkohol og stoffer også som vigtige politiske emner i byerne, hvad enten det drejer sig om erhvervsudvikling via alkoholbevillinger, regulering af nattelivet, stof- og alkoholproblemer blandt byens borgere og udefrakommende eller narkotikakriminalitet af forskellig slags. Danske forskere har i mange år undersøgt rusmiddelrelaterede fænomener, som optræder i en urban kontekst, fx gennem nattelivsstudier og undersøgelser af stofmiljøer omkring åbne stofscener (Demant et al. 2010; Ravn 2012; Tutenges 2013; Søgaard 2014; Bøhling 2015; Houborg et al. 2019; Bancroft & Houborg 2020). Disse bidrag har dog hidtil kun i begrænset omfang været sat ind i et eksplicit urbant perspektiv. Det søger denne antologi at råde bod på ved at samle en række studier, som bidrager med forskellige perspektiver på forbindelserne mellem byen, byliv og rusmidler, og som giver et indblik i rusmiddelforskning rettet mod fænomener, der er relaterede til det urbane rum i Danmark i dag.

Rusmidler er med til at forme byrummet på forskellige måder, både gennem den fysiske indretning af det (fx værtshuse og barer) og gennem bestemte adfærdsmønstre, rytmer og rutiner forbundet med rusmiddelbrug. Dermed påvirker rusmidler også, hvordan forskellige mennesker oplever byen, både dem, som deltager aktivt i rusmiddelbrug, og dem, som observerer det og måske endda generes af det. Det gælder fx både for dem, som deltager i nattelivet, og for de naboer, som generes af dette natteliv. Eller for de udsatte stofbrugere, som deltager i åbne stofscener, og for de naboer og erhvervsdrivende, som måtte føle sig generede eller utrygge ved udsatte stofbrugeres adfærd og tilstedeværelse i bybilledet. Rusmidler er derfor med til at forme byen rumligt,

tidsmæssigt og socialt, samt moralsk. Humangeografen Tim Cresswell har i den forbindelse skrevet om, hvordan visse fænomener, personer eller adfærdsmønstre i byen bliver vurderet som værende enten "på sin plads" [*in place*] eller "uden for sin plads" [*out of place*] (Cresswell 1996). Cresswells argument er, at ved at se på dét, der bliver stemplet som værende upassende, kan vi blive klogere på, hvad det er for en såkaldt 'normativ geografi', der gør sig gældende i specifikke byrum, dvs. hvilke gældende normer og forventninger der måtte være til folks adfærd på netop dét sted. Sådanne normer er dog ikke kun afgrænset rumligt, de er også tidsmæssigt afgrænsede. I den forbindelse kan det synes næsten passende, eller i det mindste knap så problematisk, at være beruset og højlydt i gågaden en fredag eller lørdag nat, mens det kan synes højest upassende en tirsdag formiddag.

Forskellige byrums 'normative geografi' kan også blive udfordret og være til forhandling. Således kan der opstå forskellige konflikter om, hvem der har retten til at definere, hvordan et bestemt byrum skal bruges, se ud og opleves. Sådanne konflikter kan fx opstå mellem deltagere i en åben stofscene og beboere og erhvervsliv omkring denne scene (Bancroft, denne udgivelse) eller, som allerede nævnt, dem, der indtager rusmidler og fester i nattelivet og folk, der føler sig generet af dette (Søgaard & Sivertsen, denne udgivelse). Samtidig kan der også opstå konflikt og spændinger mellem de festende og i de festendes egen selvopfattelse, fx i forhandlingen af kønsnormer i kontekster, hvor der indtages alkohol (Bjønness et al., denne udgivelse).

Bypolitik og rusmiddelpolitik

En måde, hvorpå forskellige forventninger og konflikter omkring byens rum bliver forhandlet, er gennem forskellige former for politiske tiltag, som har til formål at regulere rusmidlerne og deres plads i byen. Rusmiddelpolitik er i høj grad by- og lokalpolitik (Bless et al. 1995; Kübler & Wälti 2001), fordi det er bestemte borgere i bestemte lokalsamfund, som oplever de forskellige rusmiddelrelaterede problemer. Det betyder, at lokale politikere ofte står i en helt anden situation end nationale politikere hvad angår rusmiddelrelaterede problemer, fordi det er dem, der bliver konfronteret med borgernes bekymringer og krav om handling i forhold til konkrete problemer og udfordringer. Lokale politikere kan ikke kun tale i overordnede vendinger om et 'stoffrit samfund', 'afkriminalisering', 'skadesreduktion', 'alkoholforebyggelse' osv. De er nødt til at forholde sig til de konkrete problemer i deres by (Bless et al. 1995).

Derfor spiller lokal rusmiddelpolitik en vigtig rolle for reguleringen af rusmidler i samfundet og udformningen af tilbud til rusmiddelbrugere, herunder skadesreducerende tilbud, som igen spiller en vigtig rolle for udformningen af de 'risikomiljøer', som rusmiddelbrugere lever i (Houborg et al., denne udgivelse).

Rusmiddelforbrug er altså et komplekst urbant fænomen, som involverer mange forskellige interesser, bekymringer og interesser, og som derfor også ofte er genstand for et kompleks af forskellige politikker, interventioner og former for regulering (Kübler & Wälti 2001; Houborg et al. 2016). Det kan være erhvervs politik, som søger at (re-)vitalisere byen ved at understøtte restaurationsbranchen (Lovatt & O'Connor 1995), folkesundhedspolitik, som søger at forebygge sundhedsmæssige skader forbundet med rusmiddelbrug (Houborg & Frank 2013), eller ordenspolitik, som søger at minimere gener forbundet med rusmiddelbrug (Søgaard & Houborg 2019).

I mange danske byer eksisterer der politikker for nattelivet, som både skal regulere alkohol og illegale rusmidler, ligesom der fra tid til anden iværksættes landsdækkende projekter, som skal mobilisere offentlige og private aktører i reguleringen af alkohol og indsatsen i forhold til illegale stoffer (Sundhedsstyrelsen 2007). Rusmiddelrelaterede spørgsmål er imidlertid ikke kun genstand for offentlig politik. Byen er også et sted, hvor private aktører, hvad enten det er NGO'er, erhvervsdrivende eller almindelige borgere, søger at gøre noget ved de rusmiddelrelaterede fænomener, som de oplever som problematiske (Houborg & Frank 2013). Idéen om skadesreduktion er eksempelvis noget, som oprindeligt blev udviklet af private aktører i forhold til nogle umiddelbare sundhedsmæssige og sociale problemer, de oplevede – og nogle gange gik disse initiativer direkte imod den offentlige politik på området (Marlatt 1996; O'Hare 2007). Først senere blev skadesreduktion en del af mange landes og byers officielle narkotikapolitik.

Oftentimes er interventioner og regulering i forhold til rusmidler dog også noget, som er blevet udviklet i et samspil mellem offentlige og private lokale aktører. Et eksempel er forskellige former for 'nattelivsnetværk', hvor kommuner og politi indgår i samarbejde med restauratører og andre lokale interesser om at regulere udskænkning af alkohol, skabe mere tryghed for folk, der går i byen, eller bekæmpe køb og salg af illegale rusmidler (Søgaard & Houborg 2017; 2019; Søgaard, Houborg & Tutenges 2016). Et andet eksempel kan være etablering af stofindtagelsesrum i København. Her ønskede først borgerne på Vesterbro at etablere stofindtagelsesrum, og senere blev det kommunens politik. Fordi regeringen

over en årrække blokerede for, at kommunen kunne etablere et stofindtagelsesrum, etablerede et borgerinitiativ et mobilt stofindtagelsesrum (Fixelancen) for at tilbyde stofbrugere et mere sikkert sted at indtage stoffer og for at afprøve den lovgivning, som ifølge regeringen gjorde det ulovligt at drive et stofindtagelsesrum. Da ny lovgivning fjernede tvivlen om lovligheden i at drive stofindtagelsesrum, gik Københavns Kommune ind og overtog driften af det mobile stofindtagelsesrum, og i dag findes der også andre etablerede stofindtagelsesrum i København (Houborg & Frank 2014; Ankjærsgaard et al. 2015).

Den postindustrielle by, social udsathed og gentrificering

I takt med den hastigt stigende urbanisering er en række begreber blevet anvendt i forsøget på at beskrive og forklare de udviklinger og konsekvenser, som følger med urbaniseringen. Flere forskere har påpeget den dobbeltsidighed, som kendetegner byerne i det 21. århundredes 'urbane æra' (Storper & Scott 2016). På den ene side kendetegnes mange byer af hidtil usete levestandarder og øget velstand, og byerne udgør vækstcentre for videnskabelig, kulturel og social innovation. På den anden side ses en øget koncentration af ulighed, hjemløshed, social isolation, gentrificeringsprocesser og konflikter i mange af de samme byer, som fremhæves som succesfulde eksempler på den moderne storby.

En afgørende udvikling i mange byer har været afindustrialiseringen, som har betydet, at tidligere industrikvarterer måtte forandres for at tiltrække nye grupper af mennesker og aktiviteter. Begrebet den 'postindustrielle by' refererer til byer, hvor størstedelen af industriproduktionen er flyttet væk, enten fra centrale til perifere bydele eller til andre regioner eller lande (Sassen 1991). I den situation har lokalpolitikere, myndigheder og andre aktører i de postindustrielle byer i stigende grad søgt at skabe byrum, som fremstår attraktive, og som skal tilskynde til forskellige former for fritidsaktiviteter og forbrug (Kübler & Wälti 2001). Meget synlige eksempler på dette er gamle industriområder, som omdannes til rekreative områder med kulturtilbud, caféer og restauranter. Det kunne fx være Kødbyen i København, hvor bygninger, der tidligere blev brugt til slagteriindustri, i dag bruges til forskellige kreative erhverv og restauranter. Det kunne være havnefronten i Aalborg, hvor "byens travle industrikvarter engang lå", men som nu udgøres af "et stort udvalg af forskellige gastronomiske oplevelser og arkitektur i verdensklasse" (Enjoy Nordjylland, n.d.), eller Sydhavnen i Aarhus, som i disse år skifter karakter fra nedslidt industriområde med plads til socialt udsatte, kunst-

neratelierer og iværksættere til “et helt nyt miljø og kreativt kraftcenter, der vil være med til at løfte hele byen”, som borgmester Jacob Bundsgaard udtrykker det (Aarhus Kommune, n.d.).

Alkohol og alkoholpolitik har spillet en vigtig rolle i mange af de initiativer, der har haft til formål at etablere en ‘oplevelsesøkonomi’ i den postindustrielle by, hvad enten det er i form af barer og restaurationer eller natklubber og diskoteker. Særligt er begrebet ‘nattelivsøkonomi’ blevet anvendt i den internationale forskningslitteratur til at beskrive de politikker og praksisser, som har til formål at generere og tiltrække (økonomisk) aktivitet i byområder, som tidligere lå døde hen efter mørkets frembrud (Hollands & Chatterton 2003). I en dansk sammenhæng kan lempelser af restaurationslove og udvidede åbningstider nævnes som eksempler, ligesom det erhvervspolitiske program ‘Gang i København’ fra 2006, som havde til formål at “hjælpe restaurationslivet, begivenhedsindustrien og kulturlivet med at skabe oplevelser og værdi for Københavnerne og dem, der bruger byen” (Københavns Kommune 2006). Nattelivsøkonomien er af flere forskere blevet set som et delelement i en overordnet udvikling, hvor byer gentænkes som ramme for forbrug og fritidsaktiviteter, og hvor byer indgår i en stadig mere intens konkurrence med andre byer om at tiltrække købestærke grupper såsom unge, veluddannede og turister (Hobbs et al. 2000). Beruselse spiller en central rolle i denne udvikling, idet nattelivsøkonomien tilbyder et socialt rum, hvor især unge kan danne relationer, indtage alkohol, udforske forskellige sider af sig selv og få en pause fra hverdagens bekymringer (Hunt & Frank 2016).

Samtidig er den postindustrielle by også blevet kædet sammen med stigende ulighed og såkaldt ‘gentrificering’, hvilket refererer til, hvordan de postindustrielle byer i stigende grad orienteres mod den øvre middelklasse, som har råd til at bo i dem og råd til at benytte sig af alle deres tilbud og forbrugsmuligheder (Ley 1996; Smith 1996). Både i København, Aarhus og andre danske byer er der igennem de seneste årtier gennemført en række renoveringer af boliger, der dels har ført til stigende lejpriser for lejligheder og dels til, at de mindre lejligheder, som socialt udsatte borgere ville have råd til, forsvinder for at give plads til større og dyrere lejligheder, der kan hente høje salgspriser på ejendomsmarkedet. Men gentrificering kommer ikke kun til udtryk på boligmarkedet, den ses også i byrummet, hvor det offentlige rum forandres, og lavprissupermarkeder, bodegaer og kiosker erstattes af pæne caféer, kaffebarer og kædebutikker. Som Kübler og Wälti (2001) påpeger, er urbane politikker over hele verden rettet mod at skabe favorable vilkår for private investorer, virk-

somheder og velhavende borgere, der lægger flere skattekroner i den offentlige kasse. Det har betydning både for udsatte gruppers mulighed for at finde boliger og for deres muligheder for at tage ophold i byens rum. Robert Rosenberger (2020) peger på, at der globalt ser ud til at være en stigning i anvendelsen af såkaldt fjendtlig arkitektur ('hostile design') i byrum, tiltag, som er rettet mod sårbare grupper og forebygges, at bestemte grupper anvender bestemte steder i byen til bestemte formål. Det kunne fx være ved brug af kraftig belysning, ved at fjerne gaderumsmøbler eller ved at udskifte eksisterende gaderumsmøbler med nye, der forhindrer eller besværliggør bestemte typer af adfærd – fx ved at gamle bænke, hvor en person kunne ligge udstrakt, erstattes af nye bænke med metalarm-læn, der forhindrer, at man ligger ned på dem. Eksempelvis er læskurene ved busstoppestederne blevet fjernet fra Klostertorvet i Aarhus for at forhindre gruppen af udsatte alkohol- og stofbrugere, som tager ophold i området, i at bruge dem som base (Kammersgaard, denne udgivelse), ligesom Maria Kirkeplads på Vesterbro i 2014-15 gennemgik en reovering, som ifølge beskrivelsen på Realdanias hjemmeside (2020) havde til formål at "omdanne den nedslidte plads foran kirken til et moderne offentligt byrum [så] både kirkens brugere og forbigående [kan] færdes trygt på gaden". Spørgsmålet er, hvordan denne type af tilpasninger af byrum påvirker forskellige brugergrupper? Nogle tilpasninger af byrummet er fx eksplicit rettet mod i højere grad at ekskludere bestemte typer af adfærd og bestemte grupper, som i forvejen har begrænsede muligheder for at opholde sig andre steder end i det offentlige rum; hjemløse, forskellige grupper af alkohol- og stofbrugere, og unge, der af forskellige årsager 'hænger ud' i byens rum.

Geografen David Harvey har været meget indflydelsesrig i forhold til diskussionerne om 'retten til byen' og har kritiseret den kapitalistiske byudvikling, som han mener resulterer i ulighed, som også kommer til udtryk geografisk, bl.a. når offentlige rum privatiseres, eller brugen af dem begrænses for bestemte grupper (se Harvey 2001 og Larsen & Hansen 2012). I de seneste 20 år har geografer som Don Mitchell og Nicolas Blomley, med afsæt i blandt andre Harvey, bygget videre på analyserne af byen og retten til at bo og opholde sig i den, med særligt fokus på Nordamerika. Det offentlige rum bliver her i stigende grad lovgivningsmæssigt defineret som rum med et særligt formål. Fx har Blomley (2007) peget på, hvordan færdselslovgivning anvendes til at retfærdiggøre, at tiggere og andre, der tager ophold på eksempelvis fortove, kan fjernes eller straffes med bøder m.v., fordi de er i vejen for et trafikalt flow. Men lovgivning rettet mod eksempelvis tiggere og hjemløse

er ikke udelukkende et amerikansk fænomen. I 2017 blev den danske straffelovs §197 om betleri fx ændret for at sætte ind over for såkaldt “utryghedsskabende tiggeri”, særligt fra østeuropæiske hjemløse. I tillæg blev også ordensbekendtgørelsen brugt til at sætte ind over for hjemløse, der overnattede i det offentlige rum i såkaldte “utryghedsskabende lejre” (§3), bl.a. ved hjælp af zoneforbud (§6). Således blev det muligt for politiet at udstede forbud mod ophold til personer inden for først 400 meters, og i gentagelsestilfælde 800 meters radius fra lejrpladsen, og i yderste konsekvens i hele kommunen. I 2020 blev der efter kritik af konsekvenserne for hjemløse foretaget en lempelse af loven, så det blev præciseret, at den rettede sig mod lejre af permanent karakter, og så der kunne gives advarsler i stedet for zoneforbud.

De personer, der bliver ramt af tiltag og lovgivning som den ovennævnte, er ofte blandt de mest udsatte grupper i samfundet. Her iblandt findes mange med et stort forbrug af alkohol og andre rusmidler, som ofte også indtages i det offentlige rum. Mens det er tilladt at indtage alkohol nogle steder i byen, er det forbudt i andre områder eller på bestemte tidspunkter, og indtagelse af illegale rusmidler som hash, heroin, kokain og andre rusmidler er generelt forbudt. Det skaber især udfordringer for den gruppe af borgere, som lever en stor del af deres tilværelse i det offentlige rum. Behovet for at skjule brugen af illegale stoffer og de generelt uhygiejniske forhold ‘på gaden’ betyder, at brug af illegale stoffer i det offentlige rum kan være meget risikabelt med hensyn til at pådrage sig injektionsskader eller blive smittet med hiv eller hepatitis eller få en overdosis (Dovey et al. 2001). Samtidig kan synlig stofindtagelse, stofhandel, påvirket adfærd osv. opleves som utryghedsskabende af andre brugere af det offentlige rum og af den grund gøre dem til genstand for visiteringer og arrestationer af politiet, hvilket kan marginalisere dem yderligere (Frantzen 2005; Houborg et al. 2014; Kammersgaard 2020). Omvendt findes der også tiltag, som søger at modvirke, at socialt udsatte grupper bliver presset ud af gentrificerede områder. Således er der eksempler på (ofte lokale) initiativer, som skaber steder, hvor socialt udsatte kan være med skure og bænke (se fx *Byen som dagligstue*, Socialministeriet 2010, og Bach, denne udgivelse). I forbindelse med områdefornyelsen på Indre Vesterbro fra 2011 til 2017 blev der fx også lavet en strategi for inddragelse af udsatte borgere (Københavns Kommune 2011, se også Bancroft, denne udgivelse). Etablering af stofindtagelsesrum er også en indsats, som både medvirker til at minimere stofrelaterede skader og til at minimere generne for omgivelserne forbundet med stofindtagelse i det offentlige rum (Houborg & Frank 2014).

Byens hverdagsliv: Affekt, territorialitet og det situerede møde

Sideløbende med empiriske og teoretiske studier af de overordnede tendenser, som præger det moderne storbyliv, har urban- og rusmiddelforskningen også rettet blikket mod de konkrete situationer og møder, som udgør hverdagslivet i byen. Dette har involveret en videreførelse og opdatering af klassiske idéer fra tænkere som Georg Simmel (1998), Erving Goffman (2008; 2009), Lyn H. Lofland (1973) og Jane Jacobs (1961), der alle beskæftigede sig med spørgsmålet om, hvordan mødet mellem mennesker og sociale praksisser i det offentlige rum skulle forstås og håndteres af såvel individet som myndigheder (Bancroft & Houborg 2020). Over de seneste 15-20 år har affekt-begrebet vundet indpas i de dele af urban- og rusmiddelforskningen, som beskæftiger sig med disse spørgsmål (Amin & Thrift 2002; Koch & Latham 2012). Begrebet er da også oplagt til analyser af byliv, alkohol og stoffer, da det særligt kan bruges til at anskueliggøre de kropslige dimensioner af livet i byen; hvordan kroppen påvirker og påvirkes af den “verden af kroppe og ting som den møder” (Duff 2016: s. 18). Det kan fx handle om, hvordan beboere påvirkes af at leve tæt på en stofscene, hvor de hyppigt bliver konfronteret med stofindtagelse, stofhandel, påvirket adfærd, stofrelateret affald osv. (Bancroft & Houborg 2020; Bancroft, denne udgivelse), eller hvordan beboere påvirkes af støj fra nattelivet (Søgaard et al., denne udgivelse). Affekt-begrebets udbredelse kan også sættes i forbindelse med et øget forskningsmæssigt fokus på samspillet mellem rusmidler, den enkelte brugers karakteristika og de fysiske og sociale rammer for forbruget af stoffer. Et samspil, som i 1980'erne blev betegnet med vendingen “drug, set and setting” af rusmiddelforskeren Norman Zinberg (1984), og som netop understreger nødvendigheden af at medtænke de fysiske og sociale rammer i analysen af forskellige stofpraksisser. At medtænke disse aspekter indebærer også et fokus på de sansemæssige dimensioner af beruselse og praksisser forbundet hermed, hvad enten disse opleves som risikofyldte, generende eller nydelsesfulde (Vitellone 2010). Byens nattelivssteder kan skabe en særlig atmosfære, som sammen med indtagelse af rusmidler kan påvirke folk på en bestemt måde (Bøhling 2014). I den forbindelse kan indtagelse af stoffer opleves vidt forskelligt, alt efter om de indtages på en natklub, i et privat hjem, ‘på gaden’ eller i et stofindtagelsesrum (Houborg & Holdt 2018).

Et andet relevant teoretisk perspektiv fra urbanforskningen og humangeografien, som dog i mindre grad har vundet indpas i rusmiddelforskningen, findes hos den svenske arkitekturteoretiker Mattias Kärr-

holm og den italienske socialteoretiker Andrea Brighenti. Sammen og hver for sig har de to udfoldet et begreb om 'territorialitet' i forskellige byrumsanalyser (Kärrholm 2007; 2016; Brighenti 2010; Brighenti & Kärrholm 2018). En helt central indsigt i disse analyser peger på, hvordan der i byen sker en løbende produktion og forhandling af territorier, som konstant stabiliseres og destabiliseres. Bænken, som gymnasieelever spiser frokost på ved middagstid, kan fx i aftentimerne bruges som ramme for et drikkelag. Sådanne praksisser kan forstås som territorielle strategier, som både tilsigtet og utilsigtet leder til produktionen af territorier. Disse territorier kan siden blive associeret med særlige grupper og typer af adfærd m.v. og gøres til genstand for forhandlinger mellem forskellige grupper. Myndighedernes territorielle strategi for byparken som et rekreativt byrum for forskellige (alders)grupper kan destabiliseres i nattens løb, når stofsælgere søger mod parken, og myndighederne kan igen – gennem videoovervågning eller private vagtværn – forsøge at stabilisere disse territorielle appropriationer (Kärrholm 2007: s. 448). Territorialitetsbegrebet indebærer også et fokus på territoriers multidimensionelle virkninger, som både kan være helt synlige, som afskærmninger og skiltning, og flygtige og subtile, som fx lyd billeder eller stemninger. Når lydene fra nattelivet trænger ind i privatsfæren hos de beboere, som lever tæt på barer og værtshuse, kan disse lyde fx medvirke til at territorialisere denne sfære som en del af nattelivet (Søgaard et al., denne udgivelse).

Ovenstående bysociologiske og humangeografiske tilgange søger således at forstå byen som en sammenblanding eller en samling (assemblage) af materielle, sociale og affektive dimensioner, der tilsammen skaber byen og dens rum (Koch & Latham 2012; Amin & Thrift 2002). Byen har en materialitet, som ikke blot er en neutral baggrund eller infrastruktur for menneskers handlinger, men derimod aktivt 'spiller med' i udformningen af byen og dens sociale og affektive rum. Det skyldes, at byens materialitet både muliggør og begrænser bestemte former for adfærd, handlinger, følelser, erindringer m.v., og herigennem produceres en lang række affekter. Dette handler imidlertid ikke kun om, hvordan individer 'oplever' og agerer i forhold til byens materialitet og hinanden, men også om, hvordan der kan etableres særlige atmosfærer eller stemninger, dvs. et ikke-materielt udtryk, som kan være en mere eller mindre fælles oplevelse for de mennesker, som færdes forskellige steder. I den forbindelse kan rusmidler indgå som et vigtigt element i de materielle, sociale og affektive dimensioner, som byen udgør. En gåtur ned ad Jomfru Ane Gade i Aalborg, Skolegade i Aarhus eller gennem Den Hvide Kødby i København en lørdag nat vil med al ønskelig tydelighed vise,

hvordan alkohol indgår som en central komponent i skabelsen af byen som et materielt, socialt og affektivt rum. Men det er blot nogle af de tydeligste eksempler – den afslappede stemning i et cafémiljø, hvor der nydes et koldt glas hvidvin eller en gin & tonic, en frokostkurv i parken med kolde øl og osv., er blot nogle af de mange hverdagsseksempler, som tydeliggør sammenvævningerne mellem byen og rusmidlerne.

Kapitelgennemgang

Antologien består af tre dele, som belyser forskellige aspekter af forbindelserne mellem byens rum og rusmiddelbrug. Bidragene i disse tre dele undersøger på forskellig vis både de oplevelser, der knytter sig til rusmiddelbrug i forskellige byrum, de konflikter, dette kan medføre mellem forskellige sociale grupper, og den regulering, som rusmiddelbrug og rusmiddelbrugere bliver underlagt af myndighederne.

I *Del 1* fokuserer kapitlerne på nattelivet og de oplevelser, konflikter og former for regulering, som knytter sig til, at der i nattetimerne i mange større danske byer bliver indtaget store mængder alkohol og andre rusmidler. Kapitel 1 præsenterer en analyse af, hvordan væksten i det alkoholbaserede natteliv har medført, at et voksende antal beboere oplever, at deres liv og livskvalitet forringes. På baggrund af 25 interviews med beboere i Indre By i København undersøger kapitlet, hvordan nattelivets lyde opleves og påvirker dem. Kapitlet illustrerer, at nattelivets lyde opleves som en form for 'støjforurening,' der kan opfattes som en krænkelse af beboernes intimsfære og personlige rum. Desuden belyser kapitlet, hvordan beboerne gør brug af en lang række tiltag i forsøget på at håndtere denne 'støjforurening.' Kapitlet giver dermed et indblik i nogle af de negative konsekvenser, ekspansionen af nattelivet har haft for beboere i nabolag med en høj koncentration af beværtninger med natbevillinger.

Kapitel 2 belyser unges fortællinger om alkoholbrug, køn, nydelse og risici, som det udspiller sig i byens natteliv. Kapitlet baserer sig på 140 kvalitative interviews med unge danskere i alderen 18 til 25 år. Kapitlet illustrerer, hvordan både unge mænd og kvinder ser nattelivet som en mulighed for at slå sig løs, beruse sig og befri sig fra hverdagens forpligtelser. Samtidig illustrerer kapitlet dog også markante forskelle på, hvordan unge mænd og unge kvinders alkoholbrug i nattelivet italesættes og betragtes. I den forbindelse viser kapitlet, hvordan alkoholbrug tillægges forskellige betydninger, afhængigt af om det er mænd eller kvinder, der drikker, selvom unge mænd og kvinders drikkemønstre statistisk set ser ud til at konvergere mere og mere. Kapitlet belyser dermed, hvordan

byens natteliv udgør et rum præget af kønnede mønstre, skævheder og dobbeltstandarder og konkluderer, at grænserne for, hvad der er acceptabelt for kvinder i det danske mainstreamnatteliv, stadig synes at være mere snævre end for mænd.

I *Del 2* belyser kapitlerne drikkegrupper og socialt udsattes plads i byens rum i Aarhus. *Kapitel 3* undersøger, hvordan udsatte stofbrugeres placering og adfærd i Aarhus har været genstand for både debat og en række kommunale tiltag, som har haft til formål at sprede de udsatte ud i byen og regulere deres adfærd på forskellige måder. Kapitlet præsenterer i den forbindelse en analyse af tre forskellige strategier, som kommunen har benyttet sig af i håndteringen af udsatte stofbrugeres placering i det offentlige rum i Aarhus. Kapitlet baserer sig på et feltarbejde bestående af deltagende observation og interviews på og omkring Klostertorv, på en medieanalyse af dækningen af situationen i lokale og nationale aviser samt på en gennemgang af byrådsdebatter og policy-dokumenter om tematikken. Kapitlet illustrerer, hvordan de forskellige strategier, som myndighederne benyttede sig af, kan karakteriseres som værende relativt subtile, forstået på den måde, at de i høj grad havde til formål at virke igennem de socialt udsattes egen motivation eller gennem ændringer af byrummet, samtidig med at flere af dem også kunne siges at have en støttende og hjælpende funktion over for gruppen. Samtidig understreger kapitlet dog også, at man derfor bør være særligt opmærksom på sådanne subtile tiltag, der har til formål at regulere de socialt udsattes placering og adfærd i byens rum, så vi kan debattere og måske sætte spørgsmålstejn ved nogle af dem.

Kapitel 4 undersøger, med udgangspunkt i et skur i en forstad til Aarhus, hvordan udsatte grupper af alkohol- og stofbrugere finder plads i byens rum, hvad de bruger pladsen til, og hvorfor det er vigtigt for dem at have den. Kapitlet undersøger også, hvordan deres tilstedeværelse forsøges påvirket og reguleret gennem forskellige typer af tiltag. Kapitlet trækker på data indsamlet gennem etnografisk feltarbejde, hvor forfatteren har siddet i skuret sammen med brugergruppen. Derudover er der også foretaget 10 kvalitative interviews med brugere af skuret samt foretaget interview med en boligsocial medarbejder, der har arbejdet i området i mange år og kender skurets historik. Undersøgelsen belyser, hvordan skurets centrale placering i lokalområdet var vigtig for brugerne, og at skuret tilbød et veldefineret rum til brugergruppen, som de kunne tage ejerskab over. Kapitlet belyser også, hvordan skuret opstod på baggrund af et samarbejde mellem lokale aktører og inddragelse af brugergruppen, og hvordan skuret de seneste mange år har været en ac-

cepteret del af lokalområdet. Kapitlet illustrerer dermed, at det er muligt at skabe rum, hvor udsatte stof- og alkoholbrugere kan få plads i byen og blive en accepteret del af dagliglivet. Dog pointeres det også, at der ikke er nogen garantier for, at et drikkeskur eller lignende afskærmede steder er løsningen på steder, hvor alkohol- og stofbrugeres tilstedeværelse problematiseres, da forskellige byrum har forskellig dynamikker mellem forskellige brugergrupper.

I *Del 3* belyser kapitlerne, hvordan hverdagslivet udspiller sig på de åbne stofscener i København og Malmø. Kapitel 5 undersøger, hvordan stofbrugere og beboere på den åbne stofscene på Indre Vesterbro i København forholder sig til hinanden og oplever mulighederne for sameksistens i området. Undersøgelsen baserer sig på 33 kvalitative interviews med beboere og 21 kvalitative interviews med udsatte stofbrugere. Kapitlet peger på, at interaktionen mellem beboere og stofbrugere ofte er stort set fraværende eller trivial. Desuden bunder de konflikter, der måtte være, ofte i beboernes utryghed i forbindelse med det, de opfatter som utilregnelig adfærd fra nogle udsatte stofbrugere. Samtidig illustrerer interviewene med beboerne også, at deres modstand og klager over stofbrugere ofte omhandler helt konkrete problemstillinger og ikke nødvendigvis repræsenterer et ønske om at forhindre tilstedeværelsen af socialt udsatte stofbrugere i området. Dermed illustrerer kapitlet de nuancer, der skal tages højde for, når spørgsmål om sameksistens, retten til byen og reguleringen af det offentlige rum diskuteres.

Kapitel 6 handler om marginaliserede kvinders fortællinger om deres liv på den åbne stofscene på Vesterbro i København. Kapitlet belyser, hvordan kvinderne oplever hverdagslivet på stofscenen, og hvilke særlige sociale, fysiske og psykiske belastninger der er forbundet med at være stofbrugende kvinde i dette byrum. Kapitlet baserer sig på et datamateriale, som består af kvalitative interviews med 22 aktivt stofbrugende kvinder samt interviews med fagprofessionelle, som arbejder med målgruppen. Kapitlet illustrerer, hvordan livet som hjemløs, stofbruger og det at arbejde som prostitueret er med til at skabe markante belastninger for de marginaliserede kvinder. Desuden peger kapitlet på, at et flertal af stofbrugere på stofscenen er mænd, hvilket betyder, at de lavtærskeltilbud, som er samlet omkring den åbne stofscene, og som er målrettet de mest marginaliserede, primært har en mandlig målgruppe. Dette resulterer i, at nogle af kvinderne føler sig utrygge i disse tilbud, hvilket kan gøre, at de fravælger at komme der. I den forbindelse peger kapitlet på et behov for flere sociale og sundhedsmæssige tilbud, som henvender sig specifikt til stofbrugende kvinder på stofscenen.

Kapitel 7 undersøger, hvordan narkotikapolitik påvirker socialt udsatte stofbrugeres hverdagsliv i København og Malmø. Kapitlet baserer sig på strukturerede interviews med 474 marginaliserede stofbrugere i København (n=243) og Malmø (n=231). Kapitlet peger på en række forskelle og ligheder mellem stofbrugernes hverdagsliv på de to sider af Øresund. Overordnet peger kapitlet på, at der er en lang række ligheder med hensyn til, hvordan risici socialiseres, og ressourcer fordeles i forhold til socialt udsatte stofbrugere i de to byer. Lighederne relaterer sig særligt til det faktum, at både Danmark og Sverige er udviklede velfærdsstater, hvilket betyder, at stofbrugere i begge byer generelt set modtog betydelig støtte og hjælp fra velfærdssystemet. Samtidig var der også en række ligheder mellem stofbrugernes tilværelse i de to byer, som relaterede sig til kriminalitet, risiko for vold og narkotikarelaterede risici. Kapitlet belyser dog også nogle markante forskelle mellem de to populationers hverdagsliv, som bl.a. relaterer sig til de to landes forskellige narkotikapolitik. En markant forskel er i den forbindelse, at der i København findes stofindtagelsesrum, mens der ikke gør det i Malmø, hvilket medførte, at brugerne i Malmø i højere grad indtog stoffer i det offentlige rum eller andres private ejendom, såsom i parker, offentlige toiletter, kældre og trappeopgange.

Litteratur

- Amin, A. & Thrift, N. (2002). *Cities: Reimagining the Urban*. Polity Press.
- Ankjærgaard, S.K., Christensen, I., Ege, P.P., Gotfredsen, N.W., Kjær, J., Olsen, M.L. & Majlund, K.L. (2015). From civil disobedience to drug users' well-being: grass-roots activity and the establishment of drug consumption rooms in Denmark. *Drugs and Alcohol Today*, 15 (3), 141-148.
- Bancroft, M. & Houborg, E. (2020). Managing coexistence: Resident experiences of the open drug scene and drug consumption rooms in inner Vesterbro, Copenhagen. *Contemporary Drug Problems*, <https://doi.org/10.1177/0091450920912495>
- Bless, R., Korf, D.J. & Freeman, M. (1995). Open drug scenes: A cross-national comparison of concepts and urban strategies. *European Addiction Research*, 1 (3), 128-138.
- Blomley, N. (2007). How to Turn a Beggar into a Bus Stop: Law, Traffic and the 'Function of the Place'. *Urban Studies*, 44 (9), 1697-1712.
- Bøhling, F. (2014). Crowded contexts: On the affective dynamics of alcohol and other drug use in nightlife spaces. *Contemporary Drug Problems*, 41 (3), 361-392.
- Bøhling, F. (2015). Alcoholic assemblages: Exploring fluid subjects in the nighttime economy. *Geoforum*, 58, 132-142.
- Brighenti, A.M. (2010). On territorology: Towards a general science of territory. *Theory, Culture & Society*, 27 (1), 52-72.

- Kärholm, M. (2007). The materiality of territorial production a conceptual discussion of territoriality, materiality, and the everyday life of public space. *Space and culture*, 10 (4), 437-453.
- Kärholm, M. (2016). *Retailising Space: Architecture, Retail and the Territorialisation of Public Space*. London: Routledge.
- Københavns Kommune (2006). *Gang i København*. København: Københavns Kommune. https://www.kk.dk/sites/default/files/edoc_old_format/Teknik-%20og%20Miljoeudvalget/07-06-2010%2015.00.00/Referat/10-06-2010%2015.01.14/5429634.PDF
- Københavns Kommune (2011). Kvarterplan. Områdefornyelsen centrale Vesterbro 2011-2017. København: Byens Fysik.
- Larsen, H.G. & Hansen, A.L. (2012). Retten til byen. I: Andersen, J., Freudendal-Pedersen, M., Koefoed, L. & Larsen, J. (red.). *Byen i bevægelse – mobilitet, politik, performativitet*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag, 131-147.
- Ley, D. (1996). *The new middle class and the remaking of the central city*. Oxford: Oxford University Press.
- Lofland, L.H. (1973). *A World of Strangers. Order and action in urban public space*. New York: Basic Books.
- Lovatt, A. & O'Connor, J. (1995). Cities and the Night-time Economy. *Planning Practice and Research*, 10 (2), 127-133.
- Marlatt, G.A. (1996). Harm Reduction: Come as You Are. *Addictive Behaviors*, 21 (6), 779-788.
- O'Hare, P. (2007). Merseyside, the first harm reduction conferences, and the early history of harm reduction. *International Journal of Drug Policy*, 18 (2), 141-144.
- Ravn, S. (2012). Managing drug use in Danish club settings: A normalized enterprise? *Young*, 20 (3), 257-276.
- Renn, H. & Lange, K.-J. (1996). *Urban districts and drug scenes: a comparative study on nuisance caused by open drug scenes in major European cities*: European Communities.
- Rhodes, T. (2002). The 'risk environment': a framework for understanding and reducing drug-related harm. *International Journal of Drug Policy*, 13 (2), 85-94.
- Rosenberger, R. (2020). On Hostile Design: Theoretical and Empirical Prospects. *Urban Studies*, 57 (4), 883-893.
- Sassen, S. (1991). *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Simmel, G. (1998). *Hvordan er samfundet muligt?* København: Gyldendal.
- Smith, N. (1996). *The new urban frontier: Gentrification and the revanchist city*. London: Routledge.
- Strathdee, S.A., Hallett, T.B., Bobrova, N., Rhodes, T., Booth, R., Abdool, R. & Hankins, C.A. (2010). HIV and risk environment for injecting drug users: the past, present, and future. *The Lancet*, 376 (9737), 268-284.
- Sundhedsstyrelsen. (2007). "Narkoen ud af Byen". *Evaluering af 14 model-kommuneprojekter*. <https://www.sst.dk/Udgivelser/2007/~media/3796C258243C4AAEB1E7EE05F32ACCB7.ashx>
- Søgaard, T.F. (2014). Bouncers, policing and the (in) visibility of ethnicity in nightlife security governance. *Social Inclusion*, 2(3), 040-051.
- Søgaard, T.F. & Houborg, E. (2017). Plural policing webs: unveiling the various forms of partnering and knowledge exchange in the production of nightlife territoriality. I: Gundhus, H.O., Rønn, K.V. & Fyfe, N. (red.). *Moral issues in intelligence-led policing*. London: Routledge, 183-203.
- Søgaard, T.F. & Houborg E. (2019). Forebyggelse og partnerskaber i nattelivet.

- I: Bjerger, B. & Houborg, E. (red.).
Rusmiddelbrugere i krydsfeltet mellem sektorer og fagligheder. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 113-134.
- Søgaard, T.F., Houborg, E. & Tutenges, S. (2016). Nightlife partnership policing- (dis) trust building between bouncers and the police in the war on gangs. *Nordisk politiforskning*, 3 (02), 132-153.
- Tutenges, S. (2013). Stirring up effervescence: An ethnographic study of youth at a nightlife resort. *Leisure Studies*, 32 (3), 233-248.
- Vitellone, N. (2010). Just another night in the shooting gallery? The syringe, space, and affect. *Environment and Planning D: Society and Space*, 28 (5), 867-880.
- Zinberg, N.E. (1984). *Drug, Set, and Setting: The Basis for Controlled Intoxicant Use*. New Haven: Yale University Press.
- Aarhus Kommune (n.d.). *Bydelsplan for Sydhavnskvarteret er en helt ny måde at tænke byudvikling på*. Aarhus Kommune. <https://www.aarhus.dk/nyt/teknik-og-miljoe/2020/januar-2020/bydelsplan-for-sydhavnskvarteret-er-en-helt-ny-maade-at-taenke-byudvikling-paa/>